

УДК 657.6

Вікторія Новодворська

Viktoriya Novodvors'ka

Оксана Любар

Oksana Lyubar

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ****THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING PROCESS:
METHODOLOGICAL-THEORETIC ASPECT**

Обґрунтовано методику формування системи організації облікового процесу на вітчизняних підприємствах агропромислового виробництва. Рекомендовано методику організації облікового процесу з урахуванням організаційно-правової форми підприємства, в основу якої покладено форму власності, та обґрунтовано домінуючу роль бухгалтера в забезпеченні власника інформацією про господарсько-фінансову діяльність підприємства.

Ключові слова: облік, обліковий процес, організація обліку.

The method of forming of the system of accounting process organization at domestic enterprises of agro-industrial production is grounded. The method of accounting process organization taking into consideration legal-organizing form of an enterprise, based on the form of property, is recommended and an accountant dominant role in providing of owner with the information about economic-financial activity of an enterprise is grounded.

Keywords: accounting, accounting process, accounting organization.

Постановка проблеми. Функціонування підприємств агропромислового виробництва в умовах сьогодення вимагає своєчасного отримання і систематизації поточної інформації про внутрішні та зовнішні процеси, на які справляє вплив чинне законодавство, що спонукає до зростання рівня ризикового ведення господарства. Зокрема, забезпечення фінансової стійкості визначається як одне з пріоритетних завдань функціонування підприємства. Досвід країн із розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємств є вдало сформована система організації облікового процесу. У ході розвитку суспільного виробництва бухгалтерський облік завжди виступав інструментом управління господарською діяльністю і джерелом інформації, яка має вплив на формування фінансових результатів господарської діяльності.

Належний рівень ведення бухгалтерського обліку та достовірність звітності забезпечуються кваліфікованими й компетентними працівниками облікової служби, тобто бухгалтерами, а також чіткою організацією підрозділу, що здійснює бухгалтерський облік. Зміст організації бухгалтерського обліку, порівняно з особливостями попередніх років, зазнав суттєвих змін, у тому числі з введенням в дію Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання й розкриття її елементів. Цей нормативний документ замінив перші п'ять П(С)БО: 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; 2 «Баланс»; 3 «Звіт про фінансові результати»; 4 «Звіт про рух грошових коштів» та 5 «Звіт про власний капітал». З впровадженням цього нормативного документа суттєво змінюється методика складання фінансової звітності за новими формами, починаючи з I кварталу 2013 року. Всі ці нововведення мають суттєвий вплив на організацію облікового процесу [2].

Звідси особливої актуальності набуває формування системи бухгалтерського обліку та здійснення його процесу в умовах конкретного суб'єкта господарювання, що забезпечують складові організації бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретико-методологічних особливостей щодо організації облікового процесу зробили вчені-економісти Ф. Ф. Бутинець, Ю. І. Осадчий, Г. Г. Кирейцев, В. М. Жук, Л. К. Сук, В. В. Сопко, М. С. Пушкар та інші науковці. Однак наявні теоретичні та практичні дослідження у цьому напрямку стосуються в основному організації окремих об'єктів бухгалтерського обліку в конкретних галузях економічної

діяльності та організаційно-правових формах господарювання. Незважаючи на значну кількість наукових праць, недостатньо визначено особливості організації облікового процесу на підприємствах АПВ.

Метою статті є визначення особливостей організації бухгалтерського обліку, удосконалення діючої методики формування системи бухгалтерського обліку та розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємствах агропромислового виробництва.

Результати дослідження. Вчені різних періодів до складових організації бухгалтерського обліку відносили комплекс елементів, які в цілому охоплюють виконавців облікового процесу, методику й техніку бухгалтерського обліку: метод, систему та процедуру бухгалтерського обліку; документування і документообіг; інвентаризацію; план рахунків бухгалтерського обліку; форми раціональної організації роботи бухгалтерської служби; організацію праці облікових працівників; план організації і функціонування внутрішнього контролю; технічне забезпечення обліку; забезпечення збереження документів та облікову політику підприємства; організацію матеріальної відповідальності; об'єкти, порядок і строки проведення інвентаризації.

Додатково до складових організації бухгалтерського обліку вітчизняні дослідники включають питання методологічного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку, які визначають зміст і порядок функціонування інших складових. Здійснення зв'язків, зображених на рис. 1, повинна забезпечити організація бухгалтерського обліку.

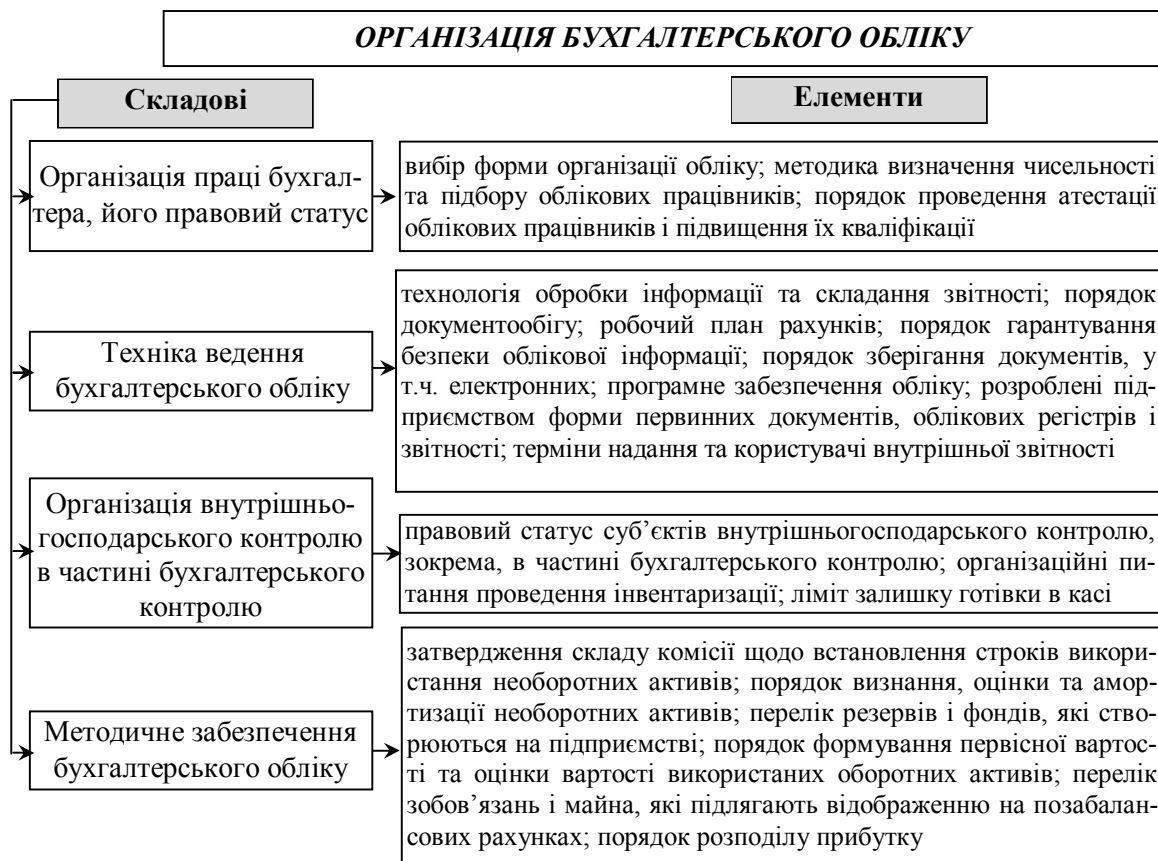

Рис. 1. Складові організації бухгалтерського обліку

Призначенням організації бухгалтерського обліку, як зазначають вітчизняні дослідники, є удосконалення і раціоналізація обробки інформації, розподіл робіт між обліковими працівниками, наукова організація праці.

Звідси значення раціональної організації бухгалтерського обліку для власника й системи управління підприємством полягає у забезпеченні формування облікової інформації, яка є підставою для пошуку можливостей підвищення ефективності діяльності, збереження майна власника та достовірного визначення результатів діяльності за мінімальних витрат часу і ресурсів на ведення бухгалтерського обліку.

Враховуючи критерії раціональної організації бухгалтерського обліку в різних напрямках, встановлено, що її призначенням в цілому є забезпечення технологічного та управлінського процесів у бухгалтерському обліку для надання повної і достовірної інформації для зацікавлених осіб.

Виходячи з призначення, об'єктом організації бухгалтерського обліку є система і процес бухгалтерського обліку, а суб'єктами – особи, які забезпечують організацію бухгалтерського обліку.

Складові організації бухгалтерського обліку чинним законодавством чітко не встановлені, що дає право кожному підприємству самостійно визначати питання організації бухгалтерського обліку з урахуванням норм правового поля та особливостей діяльності господарюючого суб'єкта. До основних складових раціональної організації системи бухгалтерського обліку слід віднести такі (рис. 2).

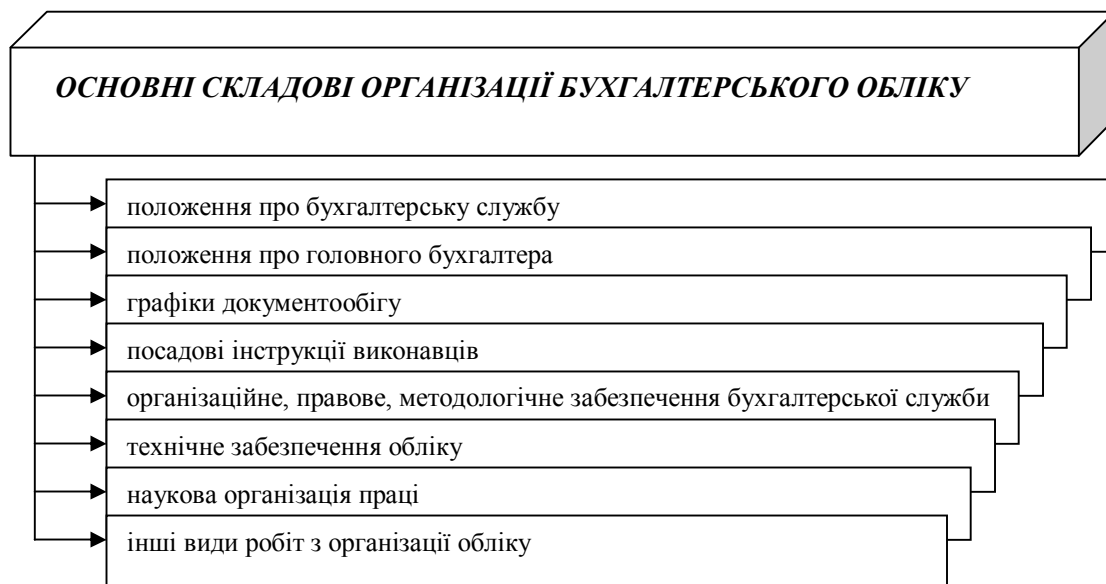

Рис. 2. Складові організації бухгалтерського обліку

Натомість доцільним є віднесення до складових організації обліку таких складових: техніка ведення бухгалтерського обліку; методичне забезпечення бухгалтерського обліку; організація праці бухгалтера, його правовий статус; організація внутрішньогосподарського контролю в частині бухгалтерського контролю. Кожна зі складових включає відповідні елементи, щодо яких є альтернативні варіанти.

На даний момент організація бухгалтерського обліку перебуває під впливом тенденцій у світовій економіці, змін відносин власності, появи нових суб'єктів господарювання і розширення повноважень власників в управлінні діяльністю підприємств і реалізується за допомогою такого інструменту, як облікова політика.

Реформування відносин власності в Україні, що сприяло появі різних організаційно-правових форм господарювання і зростанню рівня конкурентної боротьби за прибутки, привело до суттєвих змін в організації бухгалтерського обліку. Враховуючи значення організації бухгалтерського обліку для суб'єктів господарювання і суспільства, необхідним є теоретичне дослідження її основи з метою встановлення джерела вирішального впливу на прийняття рішень суб'єктами організації обліку щодо її складових. Це сприятиме ефективному налагодженню облікового процесу для надання облікової інформації зацікавленим особам.

Використання користувачами економічних показників, отриманих в результаті ведення бухгалтерського обліку, можливе за умови, якщо він організований з урахуванням усіх факторів впливу на організацію обліку.

Отже, забезпечення ефективного облікового процесу для певного суб'єкта господарювання і надання інформації зацікавленим особам можливе за умови врахування сукупності факторів впливу на організацію бухгалтерського обліку.

Таким чином, логічним є визначення основного користувача облікової інформації та об'єкта його інтересів. Це дозволить з'ясувати, яким чином повинен бути організований бухгалтерський облік на підприємстві.

Для кожної з моделей організації бухгалтерського обліку характерні наявність і використання системи національних бухгалтерських стандартів, розроблених на основі міжнародних стандартів з урахуванням національних особливостей розвитку економіки; наявність або відсутність уніфікованого плану рахунків; методика визначення та розподілу фінансових результатів; система звітності із зазначенням типових форм і додатків; соціальне спрямування бухгалтерського обліку.

Домінуючим у впливі на організацію бухгалтерського обліку вважається за доцільне виділяти такий фактор, як відносини власності.

Таким чином, в умовах сьогодення визначальним фактором організації обліку є власність. Для забезпечення контролю та здійснення управління майном власник повинен визначати порядок ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та отримувати необхідну інформацію. Зокрема, при виборі варіанта володіння і користування майном, а також його відчуження власник потребує інформації про склад і структуру майна, ступінь його зношеності та вартість. Це дає змогу сформувати амортизаційну політику, приймати рішення щодо підтримання майна в належному стані, проводити оцінку ефективності використання ресурсів, визначати напрями інвестиційної політики. Визначення результатів господарської діяльності передбачає реалізацію інтересу власника щодо отримання і розподілу прибутку.

Як стверджують деякі науковці, предметом бухгалтерського обліку виступають відносини власності, що обумовлені фактами господарського життя, в результаті яких відбувається зміна стану майна, зобов'язань, капіталу і фінансових результатів підприємства [3]. Звідси його мета, завдання і функції спрямовані на збереження власності або її примноження через задоволення інформаційних потреб основних користувачів облікової інформації – власників, що вказує на тісний взаємозв'язок бухгалтерського обліку з відносинами власності (рис. 3).

Наведений на рис. 3 механізм впливу власності на організацію обліку передбачає високу залежність організації бухгалтерського обліку від джерел фінансування діяльності підприємства, порядку розподілу отриманих прибутків і ризиків. Тобто організація обліку виступає продуктом замовлення власника, а також гарантом його інтересів. Звідси для особи, яка інвестувала в підприємство певне майно і вступає в економічні зв'язки та відносини з іншими власниками, вкрай необхідним є збереження і примноження майна шляхом ефективного функціонування підприємства.

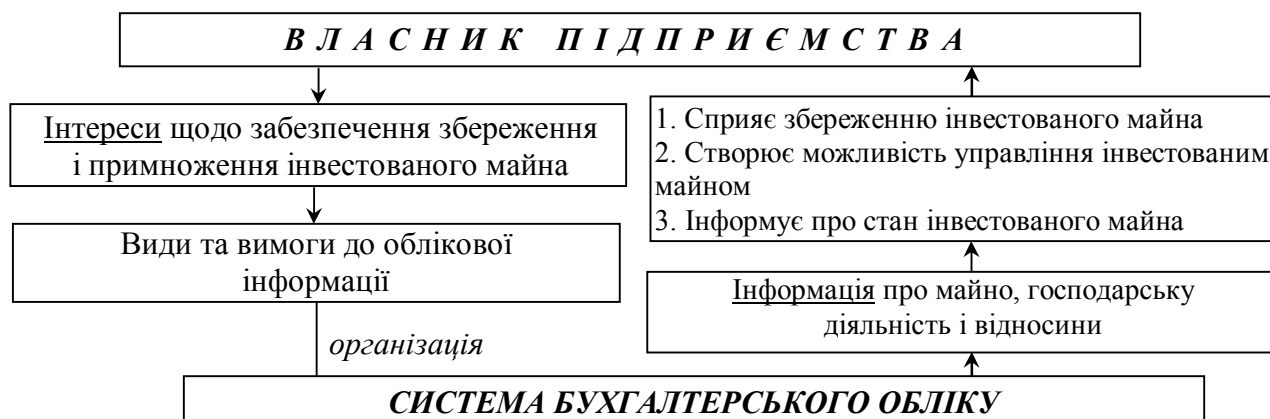

Рис. 3. Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з власністю

Однак організація бухгалтерського обліку як продукт цілеспрямованої діяльності власника реалізується через знання і досвід бухгалтера. Це дає підставу для визначення бухгалтера як ключової особи в реалізації інформаційних інтересів власника. Компетентність облікових працівників в організації бухгалтерського обліку є предметом багатьох обговорень.

За результатами проведених досліджень можна зробити висновок, який полягає в тому, що власник організовує бухгалтерський облік на підприємстві, забезпечуючи реалізацію завдань бухгалтерського обліку. Як основний фактор організації обліку виступають інтереси власника щодо примноження власності, раціонального управління нею і розподілу прибутку.

Встановлено, що оптимальною моделлю регулювання бухгалтерського обліку в нашій державі є поєднання функцій держави в частині визначення складових організації обліку та відповідних повноважень суб'єктів організації на рівні підприємства.

Нагальним є закріплення на рівні держави таких елементів організації бухгалтерського обліку, як: методика визнання, оцінки та амортизації активів; методика розподілу прибутку; форми типових розпорядчих і первинних документів; визначення правового статусу облікових працівників і вимог до їх професійного статусу; врегулювання процедури приймання-передачі справ при зміні бухгалтера на підприємстві; встановлення можливостей застосування електронних документів у бухгалтерському обліку; визначення порядку встановлення безпеки облікової інформації. Це, в свою чергу, дасть можливість забезпечити: створення єдиних підходів до організації бухгалтерського обліку шляхом єдиного методологічного та правового забезпечення облікового процесу всіх підприємств на рівні держави з урахуванням особливостей вітчизняних облікових виконавців; оптимізацію облікової політики підприємств за рахунок визначеного переліку питань, які вимагають регулювання на рівні конкретного підприємства.

За результатами дослідження особливостей організації бухгалтерського обліку в організаційно-правових формах господарювання встановлено їх вплив на зміст організації бухгалтерського обліку через напрями руху інформації з урахуванням потреб власника та можливостей здійснення ним впливу на діяльність підприємства.

Означено перелік елементів облікової політики організаційного характеру, які повинні бути затверджені на рівні підприємства відповідним розпорядчим документом, що забезпечить оптимізацію положень облікової політики з урахуванням особливостей діяльності суб'єкта господарювання.

Висновки. Система заходів з упорядкування облікового процесу на підприємствах АПВ – одне з найбільш актуальних завдань, враховуючи економічні, бухгалтерські та правові питання.

Після вивчення змісту регулювання організації бухгалтерського обліку доведено його необхідність і сформовано модель регулювання організації бухгалтерського обліку, яка передбачає два рівні регламентації: держава та суб'єкти господарювання, з урахуванням особливостей національної економіки. На рівні держави має бути обов'язково закріплено складові організації бухгалтерського обліку з можливістю вибору на рівні підприємства питань організації, які не підлягають державному регулюванню.

В статті обґрунтовано деякі пропозиції щодо удосконалення цілісної системи облікового процесу, практична реалізація яких дає можливість забезпечити потреби управлінської ланки в змінах щодо господарської діяльності та достовірного формування фінансової звітності.

Список використаної літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.
3. Кужельний М. В. Організація обліку : підруч. / М. В. Кужельний, С. О. Левицька. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2013.

Відомості про авторів

В. В. Новодворська, кандидат економічних наук, доцент кафедри організації обліку та звітності, Вінницький національний аграрний університет.

О. О. Любар, кандидат економічних наук, доцент кафедри організації обліку та звітності, Вінницький національний аграрний університет.